

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΖ'

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι πρ 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20. - Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται ἀπὸ 1 ἰαννουαρίου. Ἐκαστὸς ἔτος καὶ εἶναι ἑτησίαι: - Γραφεῖον Διευθ. : Ἐπι τῆς λυκαυ. Πανεπιστημίου 39.

15 Ἰανουαρίου 1884

ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Διήγημα.

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 24.

Γ'

Ὁ Πασχάλης, κατ' ἀρχάς, κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως καταστήσῃ τοῦλάχιστον τὰς ἐσπέρας ἡμῶν εὐχαρίστους. Ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ αὐτοῦ εἶχεν, ἐπιμελῶς κατατεταγμένην, μικράν, ἀλλ' ἐκλεκτὴν συλλογὴν ὀρυκτῶν καὶ μετάλλων. Κατεγίνετο λοιπὸν ὥρας ὀλοκλήρους, ἐξηγῶν μοι προθύμως τὰς αἰτίας τῶν λαμπροτάτων αὐτῶν χρωμάτων, τὰς ἀφορμὰς τῶν παραδόξων σχημάτων· τοὺς μαγνητικούς ἢ ἠλεκτρικούς λόγους τῆς διαθέσεως τῶν κρυστάλλων ἐνὸς ἐκάστου, τὴν χημικὴν σύνθεσιν, τὴν φυσικὴν τάξιν καὶ πάσας τὰς λοιπὰς αὐτῶν ιδιότητας, μετ' ἀπαραμίλλου εὐχερείας καὶ χάριτος, ὅπως συνδυασθῇ κἂν ἐν ταῦθα, ὡς ἔλεγε, τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου. Ἄλλ' ὅσον συνεπληροῦντο τὰ μαθήματα ταῦτα, καὶ ἐξηγτοῦντο πλεῖστα συνομιλίας θέματα, ὁ δὲ καιρὸς ἐξηκολούθει χειροτερεύων, τόσοσὺν ὁ Πασχάλης ἀπέβαλλε, καθὼς εἶπον, τὴν εὐκινησίαν καὶ φαιδρότητα τοῦ πνεύματος.

Προφανῶς ἡ ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ καὶ σκοτεινὴ ἐκείνη ἀτμοσφαῖρα ἐπηρέαζε τὰ νεῦρα αὐτοῦ περισσότερο τῶν ἑμῶν, καὶ περισσότερο παρ' ὅ,τι τὸ πρῶτον ὑπέθεσα. Διότι ἀπὸ τίνος ὅχι μόνον διὰ τὰς μεταλλευτικὰς αὐτοῦ ἀσκήσεις δὲν ἐξήρχετο, ἀλλὰ καὶ παρεδόθη ἀνεπιφυλάκτως πλέον εἰς ἓν εἶδος σκυθρωπότητος καὶ μελαγχολίας τόσοσὺν σιωπηλῆς, ὥστε ἤρχισε νὰ μ' ἀνησυχῇ. Ἡ οἰκοδέσποινά του μοὶ παρίστα τὸ πρᾶγμα ὡς σύνηθες αὐτῷ, καὶ μὲ διεβεβαίωσεν, ὅτι θὰ τοῦ περάσῃ, εὐθὺς ὡς ὁ καιρὸς βελτιωθῇ. Ἐν τούτοις ἡ κακοκαιρία ἐξηκολούθει, ἡ βροχὴ ἐπιπτεν ἀμείλικτος. Ὁ Πασχάλης ἐφαίνετο πάσχων ἐκ φοβερῶν ἀϋπνιῶν καὶ ἡγεῖρο τοῦ τὴν ἐπιούσαν, καὶ τῆς ἡσυχωτέρας νυκτὸς, ἔτι μεῖλλον καταπεπτωκῶς, ἔτι μεῖλλον ἀπηλπισμένος, παρ' ὅτι ἦτο τὴν προίαν τῆς προτεραιίας! Πολλάκις προσεπάθησα νὰ τὸν ἐπασχολήσω ὡς καὶ πρότερον, δι' ἀνεκδότων, διηγήσεων, ἢ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ἀλλ' εἰς

μάτην τώρα πλέον! Ἐκεῖ ὅπου τὸν ἐνόμιζες προσέχοντα μετὰ μεγίστης ἐντάσεως, ἐκεῖ ἐφωρᾶτο, ὅτι ἐρρέμβαζεν, ἀφηρημένος ἐκ σκέψεων καὶ φαντασιῶν, περὶ ὧν ἀπέφευγε νὰ ὁμιλήσῃ.

Μίαν ψυχρὰν, ἀλλ' ὅπως οὐν ἀτάραχον ἐσπεύραν, μετὰ τὸ δεῖπνον, ἀφοῦ ἐστυπώσαμεν ἐπιμελῶς καὶ τὰς τελευταίας χαραγματίας τῶν παραθύρων διὰ χαρτίου παλαιῶν ἐφημερίδων, ἐκαθήμεθα κατὰ τὸ σύνηθες εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἐκεῖνος μὲ τὸν καστανὸν θυσανωτὸν κοιτωνίτην τοῦ ῥεμβάζων ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου, ἐγὼ παρὰ τὴν θερμάστραν καὶ πλησίον τῆς λυχνίας, φυλλομετρῶν τὴν νέαν ἐκδοσιν τῆς Γεωλογίας τοῦ Carl Vogt καὶ σκεπτόμενος πόσον θὰ μ' ἐπιπλήξῃ ὁ ἐν Γοττίγγῃ ἰατρός μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς σημερινῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς μου. Ἐκεῖ ἐνθυμήθην, ἀγνωσθὲν διὰ τίνος συνειρομῶ ἰδεῶν, τὸ παλαιὸν τοῦ Πασχάλη πάθος πρὸς τὴν θυγατέρα τῆς πλύστρας του ἐν Ἀθήναις, καὶ ἠπόρησα πρὸς ἑμαυτὸν, πῶς δὲν μοὶ ἐπῆλθε μέχρι τοῦδε νὰ τοῦ ὁμιλήσω περὶ τούτου. Ὅχι διότι ὑπώπτευον, ὅτι ὁ ἀτυχῆς ἐκεῖνος ἔρωσ ἤμπορούσε νὰ ἔχῃ σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν παρούσαν τοῦ νέου κατάστασιν, ὅχι· ἀλλὰ διότι ἦτο καταλληλότατον θέμα νὰ ἀστειθῶμεν, νὰ γελάσωμεν, νὰ φαιδρυνθῶμεν ὀλίγον. Ἐν τούτοις μ' ἐπαραξένευσε συγχρόνως καὶ τὸ ὅτι αὐτὸς ὁ Πασχάλης δὲν μοὶ ἀνέφερε μέχρι τοῦδε τίποτε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, οὐδ' ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαιοτέραις ἐπιστολαῖς του. Οὐχ ἦττον, χωρὶς νὰ ὑψώσω τοὺς ὀφθαλμούς ἀπὸ τῶν εἰκόνων τοῦ ἀνά χειρᾶς μου βιβλίου:

— Ὡς τόσο, εἶπον, Πασχάλη, δὲν μοὶ εἶπες τίποτε πλέον περὶ Εὐλαλίας...

— Ἄς πᾶ 'στ' ἀνάθεμα! — διέκοψεν ἐκεῖνος πρὸς ἐκπληξίν μου, ἀνατιναχθεὶς ἐπὶ τῆς θέσεώς του, καὶ παραιτήσας τὸν ἐρυθρὸν τοῦ κοιτωνίτου θυσανὸν, μεθ' οὗ ἐνησυχολεῖτο συνήθως ὁσάκις ἐρρέμβαζεν. Ἐπειτα, ὡς ἄνθρωπος συννερχόμενος ἐκ βαθέος ὄνειρου, προσηλώσας τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ εὐρεῖς ἐπὶ τῶν ἰδικῶν μου:

— Πῶς! ἀνέκραξε. — Ποῦ σου ἦλθε καὶ σὲ εἰς τὸν νοῦν αὐτὴ ἡ παλῆ; . . !

— Δὲν ἤξεύρω. — Εἶπον ἐγὼ, προσπαθῶν νὰ κρύψω τὴν ἐκπληξίν μου. Περιεργάζομαι ἐδῶ

τὰς παλαιοντολογικὰς εἰκόνας τοῦ βιβλίου. Πόσον εἶδεχθῆ καὶ τερατώδη ἦσαν τὰ ὄντα τ' ἀπολάσαντα τὴν παρθενικὴν τῆς Δημιουργίας καλλονὴν, τὸ πρῶτον τῆς Φύσεως σφριγός, πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ τὰ χαρῆ ἡ εὐγενὴς τοῦ ἀνθρώπου καρδιά, δι' ἣν καὶ μόνην ἦσαν προωρισμένα!

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν ταραχὴν μου, ὅταν, ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ βιβλίου, ὅπως ὑποδεχθῶ τὴν καθυστεροῦσαν ἀπάντησίν σου, εἶδον τὸν Πασχάλην! Ἡ στάσις τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἡ θέσις τῶν χειρῶν, ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου, ἡ πελιδνότης τῶν χειλέων, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν παρίστανον ἀδοκίμητον ἄνθρωπον, ὅστις, πληγεὶς ἐξαίφνης θανάσιμως, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος διατελῶν τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ δέους, ἀμηχανεῖ πῶς νὰ προλάβῃ δεύτερον, θανατηφόρον κτύπον!

— Μὴ χτυπᾶς! — ἀνέκραξε μετὰ μακρὰν ἀγωνίαν. Μὴ χτυπᾶς αὐτὴν τὴν καρδίαν!

Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ εἶχεν ἐκραγῆ οὕτως, ὡς ἐκ ἀπεσούρη αἴφνης ἀπὸ τοῦ λαίμου τοῦ ἡ σιδηρᾶ χειρὸς, ἣτις τὸν ἐπινιγεν! Τὸ βιβλίον ἔπεσεν ἀνεπαίσθητως ἀπὸ τῆς χειρὸς μου· ἀφῆκα τεταραγμένος τὴν θέσιν μου καὶ, προσελθὼν, ἐκάθησα παρ' αὐτῷ ἐπὶ τοῦ ἀνακλιντροῦ. Καὶ λαβὼν τὴν πυρέσσουσαν αὐτοῦ δεξιὰν ἐντὸς τῶν χειρῶν μου:

— Ἀδελφὲ, Πασχάλην, μ' ἐκπλήττεις! — τῷ εἶπον τρυφερᾶ τῇ φωνῇ. — Τί ἔχεις;

— Πονῶ! Πονῶ αὐτοῦ ὅπου μ' ἐγγίσεις, σκληρὸ! Ἀπάνθρωπε! Τί μὲ τὸ λέγεις ἐν παρθολαίᾳ; Τάχα δὲν εἶναι φανερόν; Δὲν τὸ ξέρω; Τὸ ξέρω! Ὅπως ἡ νεόπλαστος Δημιουργία, οὕτως ἦτον ἡ καρδιά μου: Πλήρης παρθένου καλλονῆς· πλήρης ἀμύτης καὶ σφριγούς. Ἀλλὰ ποῖος τ' ἀπήλαυσε; Ποῖος τὰ ἐχάρη; Τὸ βδελυρόν, τὸ τερατώδες ἐκεῖνο πλάσμα! Καὶ μήπως ἤξευρε νὰ τὰ ἐκτιμῆσῃ; Ὅχι! Ἐνετρώφησε κτηνωδῶς ἐντὸς τῶν τρυφερωτάτων συγκινησέων, τῶν θειοτάτων αἰσθημάτων τῆς καρδίας μου, καὶ ὅταν ἐχορτάσθη, τὴν ἐμίανε μὲ τὸ δηλητηριῶν τῆς, τὴν ἐβορβοῶσε μὲ τὴν διαγωγὴν τῆς! Ἐκυλίσθη ἐπ' αὐτῆς ὡς ἀκάθαρτος χοῦρος! Τὴν ἐξουθένωσε! τὴν κατέστησεν ἀνάξιον ἐνδικαίτημα τοῦ εὐγενοῦς, τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ὑψηλοῦ, δι' ἃ ἦτο προωρισμένη!

— Ἀλλὰ, δι' ὄνομα Θεοῦ! — εἶπεν ἐμβρόντητος ἐγὼ — περὶ τίνος τὰ λέγεις ὅλα ταῦτα; Περὶ τῆς Εὐλαλίας; Θὰ ἐβάλας τὴν κεφαλὴν μου, ὅτι ἡ παλαιὰ ἐκεῖνη ἱστορία παρῆλθε πλέον ἀνεπιστρεπτί!

— ὦ! — εἶπεν ἐκεῖνος μετὰ τινα δισταγμὸν. Ἡ παλαιὰ ἱστορία παρῆλθεν ἄλλ' αἰ συνέπειαι — παρέμειναν! . . . — Καὶ τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις ἐπρόφερε μετὰ τσαυ-

τῆς ἀπελπιστικῆς θλίψεως, ὥστε δὲν ἀμφέβαλλον πλέον, ὅτι αἰτία τῆς τωρινῆς αὐτοῦ καταστάσεως ἦτον ἡ ἔρωτικὴ ἐκεῖνη δυστυχία. Ἀλλὰ πῶς! Ἡ καταστροφή εἶχε συμβῆ πολὺ πρὶν ἢ ἀναχωρῆσῃ διὰ Γερμανίαν, καὶ, ὅσον τρομερὸς καὶ ἂν ὑπῆρξεν ὁ κλονισμὸς τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὁ Πασχάλης τὸν ὑπέστη μετὰ γενναιοῦτος καὶ ἀξιοσπουδαίας θαυμαστῆς κατ' ὄν χρόνον ἡ πληγὴ του ἦτον ἀκόμη πρόσφατος. Πρὸς τοῦτο, εἶναι ἀληθές, συνετέλεσα κ' ἐγὼ οὐκ ὀλίγον, συνειθίσας αὐτὸν νὰ περιφρονῇ τὸ ποταπὸν καὶ ἀνάξιον ἐκεῖνο γύναιον, πρὸ πάντων διότι ἐνόμιζον, ὅτι τοιουτοτρόπως θὰ τὸν ἔκαμνον ν' ἀνακύψῃ ταχύτερον ἀπὸ τῆς ψυχικῆς ἐκεῖνης καταπτώσεως καὶ ἀθυμίας, εἰς ἣν ἡ πρώτη ὁρμὴ τῆς συμφορᾶς τὸν εἶχε κατακρημνίσει. Τὸ ἐνόμιζον, καὶ τὸ κατώρθωσα. Διότι ὁ Πασχάλης ὄχι μόνον κύριος ἐαυτοῦ ἐγένετο μετ' οὐ πολὺ, ἀλλὰ καὶ ὅταν, κατὰ τὴν ἀναχωρήσιν σου, προπέμπων αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, τὸν ἠρώτησα ἀστείζόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῶν παραγγελιῶν αὐτοῦ: Τί δὲ ἀφίεις διὰ τὴν *λεγάμενην* ὀπίσω; — Τὴν περιφρόνησίν μου, εἶπεν ἐκεῖνος, πικρῶς καὶ χλευαστικῶς γελάσας. Ἡ περιφρόνησις αὕτη μοι παρυσιαζέτο σήμερον εἰς μέγιστον ὑψηλὴν βαθμὸν. Καὶ ὅμως ἡ ἠθικὴ του κατὰ πτωσις καὶ ἀπελπισία ὄχι μόνον δὲν ἐξουδετεροῦτο ὑπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἦτο τώρα τόσο μεγάλη, τόσο ἀσύγκριτος πρὸς τὴν πρώτην ἐκεῖνην, ὥστε, μέχρι πρὸ μιᾶς στιγμῆς, οὔτε νὰ φαντασθῶ θὰ ἠδυνάμην, ὅτι ὁ νῦν Πασχάλης εἶχε σχέσιν τινὰ πρὸς τὸν ἄλλοτε, ἦτον ἡ ἐντεταμένη συνέχεια τοῦ ἄλλοτε. Καὶ τίς ἦτον ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐντάσεως ταύτης; καὶ ὅποιαί τινες εἶναι αἱ *παραμείναναι συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας*; Μήπως ὁ Πασχάλης δὲν ἐξηγέρθη ἐκ τῆς, ἐφ' ἧς ὠλισθησεν, ἰλύος, τόσο ἀγνός καὶ καθαρός, ὅσον τὸν ἠλπίζον; Μήπως ἐν τῷ προώρῳ ἐκείνῳ ἔρωτι δὲν διετέλεσε τόσο σῶφρον, ὅσον τὸν ἐνόμιζον; Ἀόριστοι, φοβεραὶ ὑπόνοιαι ἐξήπτον τὴν ταραχὴν τῆς φαντασίας μου διαττουσαι ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, εἰς τοὺς σκοτεινοὺς μυχούς τοῦ ἐγκεφαλοῦ μου!

Ἐν τούτοις ὁ Πασχάλης εἰσίγα, ταπεινός καὶ ἐξουθενημένος, ὡς ὁ ἐλεεινότερος καταδικαστὸς τοῦ κόσμου. Πικρὰ τις μετάνοια ἐξωγραφείτο τόσο εὐφραδῶς ἐπὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου του, ἐλάλει τόσο ἐκφραστικῶς διὰ τῶν δακρυοπληθῶν ὀφθαλμῶν του, ὥστε ἡ θέα του συνεκίνησε βαθέως τὴν καρδίαν μου.

— Πασχάλην, τῷ εἶπον ἐπὶ τέλους, — καὶ δὲν ἤξεύρω διατί ἔτρεμεν ἡ φωνὴ μου — ἀδελφὲ Πασχάλην, μήπως μοῦ ἀπέκρυψες τίποτε ἀπὸ τὴν ἱστορίαν σου; Διατί μὲ κάμνεις αὐτὸ τὸ ἄδικον; Τί μυστικὸν εἶχον ἐγὼ ποτὲ καὶ δὲν σοῦ τὸ ἐνεπιστεῖθην ἀνεπιφυλάκτως ὁλό-

κληρον ; Και πῶς θέλεις νὰ μετάσχω τοῦ πό-
νου σου, νὰ λάβω τὸ ἀνῆκόν μοι μέρος ἐξ αὐ-
τοῦ, ἐνόσω δὲν τὸν γνωρίζω ; Ἔλα ! μὴν εἶ-
σαι τόσον ἐγωϊστικὸς ἐν ταῖς δυστυχίαις, ἐνῶ
εἶσαι τόσον μεταδοτικὸς τῶν εὐτυχιῶν σου. Ὁ-
ρίστε ; Ἄλλως θὰ ὑποθέσω, ὅτι οὐδὲ τῆς χα-
ρᾶς σου μετέσχον μέχρι τοῦδε πάσης, καθὼς ἐ-
δικαιούμενη ὡς φίλος, ὡς ἀδελφός σου. Διότι ἡ-
μεῖς πλέον πρὸ πολλοῦ εἴμεθα ἀδελφοί. Δὲν
εἴμεθα, Πασχάλη ;

Ὁ Πασχάλης κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ἐνδοιάζων,
ἀλλὰ συγκινηθεὶς κατόπιν ἐκ τῶν λόγων ἐρρί-
φθη μετὰ λυγμῶν καὶ δακρύων περὶ τὸν τρα-
χηλόν μου. Τὸν ἐσφιγξά περιπαθῶς εἰς τὴν ἀγ-
κάλην μου, καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐκλαίωμεν
σιωπηλῶς. Ἐπὶ τέλους ἀποσπασθεὶς καὶ ἀνα-
πνεύσας :

— Ὡ συγγνώμην ! Συγγνώμην, διὰ τὴν μι-
χροψυχίαν μου ! — Εἶπεν. — Τόσον καιρὸν ἡ-
γωνιζόμεν νὰ σ' ἐλύσω πηλοῖόν μου, τόσον
καιρὸν σὲ προσεδόκουν νὰ ἔλθῃς, μόνον καὶ μόν-
ον διὰ τοῦτο : Νὰ σοῦ ἀνοίξω τὴν καρδίαν
μου, νὰ ἰδῆς τὴν αἰμάσσουσαν πληγὴν τῆς.
Καὶ εἶχον τόσον θάρρος, τόσην ἐμπιστοσύνην,
ἐνόσω δὲν σὲ ἔβλεπον. Ἄλλὰ τώρα, ποῦ ἤλθες,
ποῦ σ' ἔχω καθ' ἐκάστην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν
μου, δὲν ἤξεύρω τί μὲ κάμνει τόσον δειλὸν,
τόσον μικροψυχόν ! Ἴσως ἢ ἐκ τῆς κακοκαι-
ρίας ἐπιταθεῖσα νευρικότης, ἀλλ' ἴσως ἴσως τὸ
μέγεθος τῆς ἐνοχῆς μου ! . . . Καὶ ὅμως, ἄλ-
λον πνευματικὸν δὲν ἔχω ἐδώπερα. Πρέπει νὰ
γενῆς πνευματικὸς μου ! Τίς ἤξεύρει ; Ἄφρον
ἴσως θὰ εἶναι πολὺ ἀργὰ πλέον. Βλέπετε τὰς
δυνάμεις μου πῶς ὑποχωροῦν καὶ φθίνουν ὑπὸ
τὸ καταπληκτικὸν τῆς συμφορᾶς μου βάρους.
— Δῶσέ μου συγχώρησιν. — Μία ἀκατάσχετος
ἐπιθυμία μὲ κυριεύει, ἐπιθυμία ἀναπαύσεως καὶ
ἡσυχίας. Εἶμαι κουρασμένος, εἶμαι κατὰκοπος
πλέον. Ποθῶ ὕπνον, ὕπνον, ὕπνον. Ἄλλὰ τὸν
ὕπνον πρὸ πολλοῦ δὲν τὸν ἐγεύθην. Οἱ ἄνεμοι
τοῦ οὐρανοῦ ἡσυχάζουν· τὰ κύματα τῆς θα-
λάσσης ἀναπαύονται· μόνον ἐγὼ, μόνον ἐγὼ δὲν
εἵμπορῶ νὰ κοιμηθῶ ! Ἀπορεῖς. Ἐκπλήττε-
σαι. Δὲν θαυμάζω. Ἄκουσε καὶ κρίνε. —

Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, ὡς ἂν προσεπά-
θει νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἀναμνήσεις του ἐ-
σιώπησεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν. Ἐπειτα, χωρὶς νὰ
ὑψώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς ἐμέ :

— Ἐνθυμῆσαι, εἶπε, πόσην πικρίαν καὶ
χολὴν ἔφερον ἐντὸς τῶν στηθῶν μου ἀπερχόμε-
νος ἐξ Ἀθηνῶν ;

— Μάλιστα, εἶπον ἐγὼ, ἐνθυμοῦμαι ὅτι δὲν
εἶχες καταπραῦνθῆ ὅλως διάλου, ἀλλ' ὅμως . . .

— Γνωρίζεις, διέκοψεν ἐκεῖνος, ὅτι ὑπὸ τὰ
στέρνα μου δὲν ἔπαλλε πλέον ἡ τολμηρὰ, ἡ εὐ-
ελπίς τοῦ νεανίου καρδία, ἀλλ' ἐν ποδοπατη-
μένον σκύβαλον ἐν αἰματόφυρτον ῥάκος, μόλις

καὶ μετὰ βίας διασωθὲν ἐκ τῶν ῥυπαρῶν ὀνύ-
χων μιᾶς ὑαίνης.

— Αὐτὰ εἶναι αἱ μεγάλαι ὑπερβολαὶ τῶν
σημερινῶν σου ἐκφράσεων, εἶπον ἐγώ. Τὸ κατ'
ἐμέ, οὔτε τότε, οὔτε τώρα παραδέχομαι, ὅτι
ἡ διαγωγὴ μιᾶς προστύχου γυναικὸς εἵμπορεῖ
νὰ παραβλάψῃ τὴν ἀξίαν μιᾶς σώφρονος καρ-
δίας.

— Δὲν ἤξεύρω πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό. — Εἶπεν
ὁ Πασχάλης σκεπτικὸς. — Ἄλλὰ, ἀδύμαντες
καὶ μαργαρίται, ὅταν παρατεθοῦν ἀπαῖς εἰς
τοὺς χοίρους, καὶ μασσηθοῦν καὶ ποδοκυλι-
σθοῦν ὑπ' αὐτῶν, γίνονται ἀκατάλληλοι πλέον
νὰ κοσμήσουν καὶ τὴν μετριωτέραν κεφαλὴν,
πολὺ ὀλιγώτερον νὰ ὑψωθοῦν μέχρι τοῦ διαδή-
ματος μιᾶς βασιλίσσης.

— Καὶ δὲν τοὺς πλύνω, εἶπον ἐγὼ γελάσας,
νὰ γείνουν πάλιν καθὼς πρῶτα ;

— Ὡ-χὼ ! — εἶπεν ὁ Πασχάλης αὐστηρῶς.
Νὰ πλύνῃς τοὺς φυσικοὺς καὶ νὰ τοὺς καθα-
ρίσῃς. Ἄλλὰ τοὺς ἠθικοὺς ; Ἄλλὰ τὰ αἰσθη-
ματα καὶ τοὺς διαλογισμοὺς, τὰ μόννα κειμή-
λια τῆς καρδίας ; Ἄλλὰ τὸν ἠθικὸν αὐτὸν ῥύ-
πον μὲ ποῖον ὄξυ, μὲ ποῖον σάπωνα θὰ τὰ πλύ-
νῃς, παρακαλῶ ; Νὰ μὴ τὰ κυλίσῃς ἀπαῖς εἰς
τὸν βόρβορον, νὰ μὴ τὰ κηλιδώσῃς ! Τὰ ἐνύ-
λισες ; Αἱ κηλίδες τῶν εἶναι ἀνεξίτηλοι ! Ἐν
τούτοις — προσέθηκεν εἶτα, μεταπεσὼν αἰφνι-
δίως εἰς λίαν θλιβερόν τόνον — τώρα πλέον δὲν
πρόκειται περὶ τούτου ! Ἐνθυμῆσαι τὰς πρῶ-
τας ἐπιστολάς μου ἐκ Freiburg ;

— Μάλιστα, εἶπον ἐγὼ, τὰς ἐνθυμοῦμαι.

— Ἦσουν ἀκόμη ἐν Ἀθήναις καὶ δὲν ἐγνώ-
ριζες τὰ τῆς Γερμανίας. Σοὶ περιέγραψον τὴν
προσῆνειαν τῶν καθηγητῶν, τὴν στοργὴν τῶν
πρὸς τοὺς φοιτητὰς, τὴν φιλοξενίαν αὐτῶν
πρὸς τοὺς ἀλλοδαπούς, ἰδίᾳ τὴν πρὸς τοὺς Ἑλ-
ληνας συμπάθειαν. Εὐρίσκεις ὅτι σοὶ ἔγραψον
ὑπερβολάς ;

— Ὅχι. Ἀπεναντίας.

— Μεταξὺ τῶν καλῶν ἐκείνων ἀνθρώπων,
ὅσοι μὲ ἠγάπησαν ἰδιαζόντως, — εἶπεν ὁ Πα-
σχάλης, ταπεινώσας τὸ βλέμμα, — ἦτον, ἄρι-
στος πάντων, ὁ καθηγητὴς Μ., ἄνθρωπος μο-
ναδικὸς εἰς τὴν ἐπιστήμην του.

— Ναί, εἶπον ἐγὼ. Μοὶ ἔγραψες περὶ αὐ-
τοῦ. Ἐνθυμοῦμαι τ' ὄνομά του.

— Σοὶ ἔγραψα τὰς ἀρετὰς του, τὴν ἀξίαν
του, καὶ ὅλα τ' ἀνεκτίμητ' ἀγαθὰ, δι' ὧν ἐ-
προίκισε τὴν ἐπιστήμην. Ἐν ἀγαθόν, τὸ τι-
μαλφέστατον πάντων, τὸ ὅποιον ἐκόσμηε τὸν
αἶκον αὐτοῦ καὶ ὀλόκληρον τὴν Φράιβουργ δὲν
σοὶ τὸ ἀνέφερον ποτέ. Ποτὲ δὲν σοὶ ἔγραψα
πῶς εἶχε μίαν θυγατέρα.

— Ὅχι ! εἶπον ἐγὼ, ἀνακάθῃσας τεταραχ-
μένος. Τὸ τελευταῖον ποῦ μοῦ ἔγραψες ἦτον,

ὅτι, ἐν τῷ μεταξύ, ἀπώλεσε τὴν σύζυγόν του. Δὲν ἦτο νομίζω ;

— Μάλιστα. Κ' ἐνῶ ἡ ἀπώλεια ἐκείνη ἐκλείσει τὸν φιλόξενον αὐτοῦ οἶκον εἰς τοὺς λοιποὺς συμμαθητάς μου, ἐγὼ ἐγινόμην πάντοτε δεκτός, εἰμπορῶ νὰ εἶπω ἐφιλοξενούμην ἐγκαρδιώτερον παρά ποτε. Ἡ μοναξιά τοῦ γέροντος, πρὸ πάντων κατὰ τὰς χειμερινὰς νύκτας, καθ' ἃς δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἐξέλθῃ, τὸν ἔκαμνε νὰ συμπαθῇ μᾶλλον πρὸς ἐμὲ, διὰ τὴν ἐδικήν μου.

— Ἄλλ' ὁ γέρον εἶχε τὰ τέκνα του, εἶπον ἐγὼ, εἶχε τὴν κόρην του. Δὲν εἶχε;

— Μάλιστα. Εἶχε τὴν Κλάραν. Ἄλλὰ γνωρίζεις τί θὰ εἶπῃ γέρον καθηγητῆς, ἰδίᾳ Γερμανός. Ἡ Κλάρα ἦτο τὸ μόνον του τέκνον. Νέα θερμῆ, ζωηρὰ, — ἴσως ὀλίγον ἐξημμένη ἐκ γνώσεων καὶ ἀναγνώσεων — ἀλλὰ πλήρης μουσικῆς καὶ ποιήσεως· πλήρης φαντασίας καὶ αἰσθημάτων. Ὁ γέρον φυσικὰ ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος πρὸς πᾶν ὅ,τι δὲν ἦτον ἐπιστήμη του. Ἐγὼ, μὲ τὴν τόσον ἐνωρὶς ἀπογοητευμένην καρδίαν, μὲ τὴν πτεροκομμένην πλέον φαντασίαν, καὶ μόνον μὲ τὸν ψυχρὸν νοῦν, προσήλωμένον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἐταίριαζα μὲ αὐτὸν περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον. Εἶμαι βέβαιος. Τὴν ἐξαιρετικὴν ἐκείνην προτίμησιν ἐκ μέρους αὐτοῦ τὴν ὄφειλον εἰς τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὴν ἐπιστήμην — ἀλλὰ ἴσως καὶ εἰς τὴν ἐφεκτικότητά μου ὡς πρὸς τὴν θυγατέρα του. Κατὰ τοῦτο διέφερον πάντων τῶν ἄλλων. Διότι ἡ Κλάρα ἦτον ἐξαισιᾶς καλλονῆς νέα, καὶ ἦτον ἡ χαϊδευμένη τῆς πόλεως. Ἡ ἐτοιμότης τοῦ πνεύματος, ἡ ἀφέλεια τῆς καρδίας αὐτῆς συνήρπαζον ὁμολογουμένως πάντας, ὅσοι τὴν ἐγνώριζον. Ἴσως ἦτον ὀλίγον φιλάρεσκος. Ἄλλ' ὄχι ἐκ φύσεως. Βεβαίως ὄχι ! Αἱ ἀμέριστοι φιλοφρονήσεις, αἱ ἀδιάκοποι κολακειαὶ ἦτον ἐπόμενον νὰ τὴν ἐπάρουν ὀλίγον. Ἐπειτα καὶ τὸ ἤξιζε καὶ τῆς ἐπήλαιεν. Ὁσάκις εἶχον καθ' αὐτὸ ἐσπερίδα εἰς τὸν οἶκόν των, κανένας δὲν ἐπρόσεχεν εἰς τὰς προσκεκλημένας τοῦ καθηγητοῦ· ἀλλὰ πάντες ἐπολιόρκουν τὴν Κλάραν, πάντες ἠμιλλῶντο τίς πρῶτος νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν ἔστω καὶ μιᾶς στιγμῆς εὐνοίαν. Ἐν τούτοις ἐκείνη ἐξήρχετο ἀπὸ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐκείνας πολιορκίας μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος πάντοτε νικηφόρος καὶ θριαμβεύουσα, ἀλλὰ καὶ πάντοτε θελακτικωτέρα, ἐρασιμιωτέρα παρά πρότερον. Ἐγὼ διηρχόμην συνήθως ὄλον τὸν καιρὸν τῆς συναναστροφῆς μετὰ τῶν γερόντων· οὔτε ἐπαιζα οὔτε ἐχόρευσα ποτε μετ' αὐτῆς. Ἄλλὰ εἶχον μίαν ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν, ὅταν τὴν ἔβλεπον εὐδοκιμοῦσαν, λατρευομένην. Εἶχον ἕν εἶδος ὑπερφηανείας : Ἦτον ὁ θησαυρὸς τοῦ οἴκου, ὅστις μ' ἐτίμα διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης του. Καὶ ὅμως οἱ Γερμανοὶ συμφοιτηταὶ μου μ' ἐ-

ζήλευον. Εἰς ἐξ αὐτῶν, στενότερός μου φίλος, μοὶ τ' ὠμολόγησεν. Τὸ ἰδανικὸν τῆς Κλάρας, εἶπε, δὲν εἶναι «μάτια γυαλιά· φρούδια σκουλιά· μούτρα πατάτα !» Αὐτὰ ἐννοεῖται τοὺς τὰ εἶπεν ἐκείνη μὲ τὴν ποίησίν των, ὅταν καὶ ὅπως ἔπροσπεν, ὥστε νὰ μὴ προσβληθῇ κανεὶς των. Ἄλλ' ἐκείνοι ὑπέβλεπον τὴν πρὸς τὸν πατέρα τῆς Κλάρας προσκόλλησίν μου. Ἐξ αὐτῆς ἐσυμπέρανον, ὅτι εἴμεθα μὲ τὴν νέαν πολὺ οἰκειότεροι παρ' ὅτι ἐφαινόμεθα. Ἐν τούτοις ἡ Κλάρα ποτὲ δὲν ἐφέρθη πρὸς ἐμὲ οὔτε ἐρωτοτρόπως, οὔτε φιλαρέσκως, οὔτε ἐπιδεικτικῶς, ὅπως πρὸς ἐκείνους. Τοῦτο ἦτο φυσικόν. Ἄφου ἐγὼ ἤμην πάντοτε σοβαρὸς, πάντοτε ἐφεκτικὸς, μοὶ προσεφέρετο κ' ἐκείνη μὲ σπουδαίτερον τρόπον καὶ πλείονα μετριοφροσύνην. Ἐφαίνετο ὅτι μ' ἐτιμοῦσεν. Καὶ τοῦτο μ' ἔκαμνε τόσον εὐτυχῆ, τόσον εὐτυχῆ, ὅσον εὐτυχῆς εἰμποροῦσα νὰ γείνω πλέον ἐγὼ, ὕστερον ἀπὸ ὅ,τι ἔπαθα. Ἀργότερα, πολὺ ἀργότερα μ' ἐξάφινσε. Μ' ἔδωκε μίαν ὑποψίαν, μίαν νύξιν — πολὺ ψηλαφητὴν νύξιν.

Εἰς τὸ θέατρον εἶχε παρασταθῆ ὁ Πετῶν Ὀλλανδὸς τοῦ Βάγνερ. Ὁ ὑποκριθεὶς τὸ πρόσωπον τοῦτο ἠθοποιὸς ἐπαρουσιάσθη, ὡς συνήθως, μαυροφορεμένος, μὲ μαῦρα μάτια, μαῦρα μαλλιά καὶ γένεια, ἀλλὰ μὲ τέτοιο κόψιμον καὶ τόσον ὠχρὸς καὶ μελαγχολικὸς, ὥστε πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἔβλεπον ἐμὲ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας δὲν ἤξεύρω πῶς ἔτυχε λόγος, καὶ ἡ Κλάρα μοὶ τὸ εἶπεν. . .

— Ἄλλὰ τί σὲ εἶπε ; τὸν ἠρώτησα ἐγὼ σιγήσαντα αἴφνης.

— Ὅτι εἶναι τὸ ἰδανικὸν τῆς φαντασίας τῆς, ὁ πόθος τῆς καρδίας τῆς . . .

— Τί πράγμα ; ἠρώτησα πάλιν ἐγὼ, ἀφοῦ τὸν ἐπερίμενα εἰς μάτην νὰ ἐξακολουθήσῃ. Ὁ Πασχάλης ἐκοκκίνησεν αἴφνης, ὡς παταῖσαν παιδίον, καὶ μὲ μαρῶμένην γλῶσσαν :

— Ὁ Ὀλλανδός ! εἶπεν. Ὁ Πετῶν Ὀλλανδός !

— Εἶναι τὸ ἰδανικὸν ὄλων τῶν Γερμανίδων· εἶπον ἐγὼ, προσποιηθεὶς, ὅτι δὲν παρετήρησα τὴν σύγχυσίν του.

— Ναί — εἶπεν ἐκεῖνος ἐνθαρουνθεὶς. Μάλιστα τῶν ξανθῶν. Τὸ ἤκουσα ἀπὸ τόσας ἄλλας προτῆτερας καὶ δὲν μοῦ ἀποφάνῃ. Ἐν τούτοις ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον τὸ εἶπεν ἡ Κλάρα, αἱ περιστάσεις, ἐν αἷς τὸ εἶπε, δὲν ἄφηναν ἀμφιβολίαν. Ἀπὸ τὴν σύγχυσίν τῆς ἡ καυμένη δὲν ἠμπόρεσε νὰ πῇ ἄλλο τίποτε. Καὶ μ' ἐνά μὲ ἤλθε — σὰν ἀποπληξία. . .

— Καὶ διατί πάλε τόσον φοφοδεῆς ! εἶπον ἐγὼ γελάσας. Ἄλλ' ἐκεῖνος εὐρύνας αἴφνης τοὺς ὀφθαλμούς :

— Δὲν τὸ καταλαμβάνεις διατί ; εἶπεν. Ἡ νέα ἤθελεν ἀγάπην ! — Καὶ τὰς τελευταίας

ταύτας λέξεις ἐπρόφερε περιβλέψας μυστηριωδῶς καὶ χαμηλώσας τὴν φωνήν, ὡς ἐὰν ἐφοβείτο μὴ τὸν ἀκούσουν οἱ τοῖχοι.

— "Ε! καὶ ἄν ἤθελεν; Εἶπον ἐγὼ μειδιάσας ἐλαφρῶς.

— Καὶ ἄν ἤθελε; Ἐπανέλαθεν ἐκεῖνος, ἐκπεληγμένος διὰ τὴν ἐλαφρότητα μεθ' ἧς ἐπελαμβάνομην τοῦ θέματος.

— Ναί! εἶπον ἐγώ. Ἄν ἤθελεν ἀγάπην, ἐσὺ ποῦ ἦσο;

— Ἐγὼ ἤμην ἐκεῖ. Ἀπήντησεν ἐκεῖνος τότε αὐστηρῶς καὶ τράχως. — "Ἄλλ' ἐγὼ — τί ἀγάπην εἶχον νὰ τῇ προσφέρω! Τ' ἀποπλύματα τῆς πλύστρας μου; Σοῦ λέγω, ἦτον ἡ βασίλισσα τῶν κορασίδων ἦτο τὸ ἄξιον ἀντικείμενον τῆς λατρείας ὅλου τοῦ κόσμου. Εἶσαι περίεργος! Ἀνοίγεται ἐνώπιόν μου μία καρδιά, ἐν ἄχραντον δοχεῖον τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, — καὶ θέλεις νὰ τὸ πληρώσω μὲ τ' ἀποφάγια τῶν χοίρων;

Τότε πρῶτον ἐνόησα κυρίως διατὶ ὁ Πασχάλης ἐν ἀρχῇ παρέβαλε τὰ ἐμπαιχθέντα αἰσθήματα τοῦ μὲ τοὺς πρὸ τῶν χοίρων μαργαρίτας. Ἄλλὰ δὲν εὔρον τί νὰ τῷ ἀποκριθῶ εὐθὺς ἀμέσως, καὶ ἐκεῖνος ἐξηκολούθησεν ἐπὶ προχωτέρου τόνου:

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤρχησα νὰ πηγαίνω σπανιώτερον εἰς τὴν οἰκίαν των, μ' ὄλα τὰ φιλόφρονα παράπονα τῶν γονέων. Καὶ ὅταν ἐπήγαινα, ἐροῦντιζα νὰ τὴν ἀποφεύγω ἐπιμελῶς. Ἐνόσω ἔζη ἡ μήτηρ της, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο πολὺ δύσκολον. Προσκεκλημένοι ἦσαν πολλοί, καὶ καθὼς ἦσαν θαυμασταί της, προσεπάθουν παντὶ σθένει νὰ τὴν ἀπασχολήσουν μεταξὺ των. Ἄλλ' ὅταν ἡ κυρία Μ. ἀπέθανεν, ἠλλάξαν αἴφνης τὰ πράγματα. Ἡ οἰκία ἐκενώθη, ἐκλείσθη. Μία πτωχὴ ἀπωτάτη τοῦ καθηγητοῦ συγγενῆς, ἡ μόνη ἐπιζῶσα ἔτι, προσελήφθη ὡς τροφὸς, ἡ μᾶλλον σύντροφος τῆς Κλάρας. Ἄλλ' ἡ Κλάρα δὲν ἦτο πλέον ἡ φαιδρὰ καὶ ζωηρὰ καὶ τολμηρὰ ἐκείνη κόρη, πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς ὁποίας ἐκρίνετο ἄλλοτε ἀνεπαρκῆς ὁ ἄγρυπνος τῆς μητρὸς ὀφθαλμός. Ἡ Κλάρα ἔγεινε διὰ μιᾶς σκεπτικῆ, μελαγχολικῆ, ἐπιφυλακτικῆ, ζυγίζουσα καὶ τὴν ἐλαχίστην συλλαβὴν, πρὶν ἢ τὴν προσφέρῃ.

Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς της ἐδοκίμασα νὰ διακόψω τὰς ἐπισκέψεις μου τὰς ἐσπερινὰς. Ἄλλ' ὁ γέρον καθηγητῆς παρεπονήθη μίαν ἡμέραν, ποῦ ἔγγισε τὰ σπλάγχνα μου: Τώρα ποῦ εἶμαι ἔρημος κι' ὠρφανεμμένος, εἶπε, δὲν ταιριάζει νὰ μ' ἀφήσης καὶ σὺ, ὅστις γνωρίζεις κάλλιον παντὸς ἄλλου τί θὰ εἰπῇ μοναξιά. — Ἐπήγαινα λοιπὸν πρῶτα σπανίως, ἔπειτα συχνότερα. Ἄλλὰ πάντοτε ἀποφεύγων πᾶσαν εὐκαιρίαν, καθ' ἣν θὰ ἤδυναμην νὰ εὐρεθῶ

κατὰ μόνας μετὰ τῆς Κλάρας. Τὸ αὐτὸ νομιζῶ ἔπραττε κ' ἐκείνη. Ἀκόμη κ' ἐνώπιον τοῦ πατρός της δὲν μοὶ ὠμίλει ὅπως πρότερον. Ἄλλ' ἐκάθητο κατὰ τὰς χειμερινὰς νύκτας ἀπέναντι ἡμῶν ὥρας ὀλοκλήρους ἄφρονος, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ ἀνὰ χεῖρας αὐτῆς ἐργόχειρον, ἀλλὰ τὴν ἀκοὴν ἐντεταμένην καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦσαν τὰ ξηρὰ καὶ ψυχρὰ τῶν συνομιλιῶν μας θέματα, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ποτὲ δὲν θὰ ἔκαμνεν ἄλλοτε. Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκεῖνου φανεροῦ ὑπαινιγμοῦ περὶ τοῦ Πειτῶντος Ὀλλανδοῦ οὔτε λέξιν ἀντηλλάξαμεν νομιζῶ ἰδιαιτέρως. Καὶ ἦτο καιρὸς, καθ' ὃν ἐπίστευσα τὸ πρᾶγμα λησμονημένον. Ἐπίστευσα ὅτι εἶχον παρεξηγήσει τοὺς λόγους της. Ἐν τούτοις ἡ αἰφνιδία ἐκείνη μεταβολὴ εἰς τὸν βίον τῆς Κλάρας, τ' ἀπαρηγόρητα δάκρυα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἔβλαψαν σπουδαίως τὴν ὑγείαν τοῦ κορασίου. Ὅταν ἤλθεν ὁ καιρὸς κ' ἐπάγουσαν τὰ νερὰ, καὶ ἤρχησεν ὁ κόσμος νὰ παγοδρομῇ μὲ τὰς παγολισθίδας εἰς τοὺς πόδας, τὸσον ὁ ἱατρὸς ὅσον καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς τῇ ἐπέβαλον τὴν παγοδρομίαν, ἀσκησιν πολὺ ἀγαπητὴν εἰς αὐτὴν ἄλλοτε. Ἄλλὰ τὸ πένθος ἦτο πρόσφατον, ἡ ἀηδία της πρὸς τὴν παραμικρὰν διασκέδασιν μεγάλη. ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας δὲν ἐφάνη ἐπὶ τοῦ πάγου. Ἐγὼ — ἐνθυμῆσαι ὅτι σοὶ τὸ ἔγραφον — εἶχον ἀρχίσει νὰ παγοδρομῶ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος χειμῶνος. Ἡ ὑγεία μου ἀπῆτει τὴν ἐν καθαρῷ ἀέρι γυμνασιν. Τὸν δεύτερον ἐκεῖνον χειμῶνα ἤμην ἀκόμη πρωτόπειρος ἐγυμναζόμενη λοιπὸν εἰς μίαν ἀπόκεντρον γωνίαν. Ἡ ἔκτασις τοῦ πάγου ἦτο μεγίστη, ἠλπίζα νὰ μείνω ἀπαρατήρητος. Ἄλλὰ τὴν πῶτην φορὰν, ποῦ κατεπίσθη ἡ Κλάρα νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν πάγον, τὴν πρῶτην στιγμὴν μὲ ἀνεκάλυψε. Καὶ ὅταν μὲ ἀνεκάλυψε, δὲν ἔλειψε πλέον ἀπὸ τὴν γωνίαν ἐκείνην. Ὅχι τάχα πῶς ἔμεινεν ἐκεῖ εὐθὺς ἀμέσως μαζί μου. Ἄλλὰ μόλις ἔκαμνεν ἕνα γύρον ἐπὶ τοῦ πάγου, κ' ἐπέστρεφε πάλιν εἰς τὴν γωνίαν μου. Οἱ γνώριμοί της ἐσπευσαν ἐνοεῖται πάλιν νὰ τῆς ὑποδέσουν τὰς παγολισθίδας, νὰ τῆς γενοῦν *kabalieri*, νὰ συμπαγοδρομήσουν, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη τίποτε. Ἐγὼ ἐπαίδευομην νὰ μάθω τὰ μεγάλα τοξοειδῆ βήματα. Ἐσῦρεις πόσον δύσκολα εἶναι, πόσον ἐπικίνδυνα. Ἐπερτα λοιπὸν πολὺ συχνὰ ἐπὶ τοῦ πάγου εἰς τὴν μακρυνὴν ἐκείνην γωνίαν. Ἄλλὰ μόλις ἔπερτα καὶ ἡ Κλάρα, — θαρρεῖς ἐπαραμόνευεν ἀόρατος ἐκεῖ πλησίον — ἤρχετο νὰ ἰδῇ μὴν ἐκτύπησα, νὰ μὲ βοηθήσῃ νὰ ζαναρχήσω. Ἐπὶ τέλους:

— Μὴν εἶσαι τόσο ἀκατάδεκτος, μὲ εἶπεν, δὲν θὰ τὰ μάθης ποτὲ μοναχός σου. Ἐλα νὰ τὰ δοκιμάσωμεν μαζί. — Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισαμὲν νὰ παγοδρομῶμεν χεῖρι χερί.

— Φαντάζομαι τούς άλλους φοιτητάς, εἶπον ἐγώ.

— Οἱ ἄλλοι φοιτηταὶ, καταλαμβάνεις. — Εἶπεν ἐκεῖνος μετὰ τινος περιφιλαντίας. Ὅταν εἶδον τὴν ἀπροκάλυπτον ταύτην προτίμησιν, ἐδάγκασαν τὰ χεῖλη των. Καὶ ἀπεσύρθησαν ὡς εἰκός, ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ὑπῆρξε Κυριακὴ, καθ' ἣν ἐμείναμεν τρεῖς ὥρας ἐπὶ τοῦ πάγου. Τὰ ἄλλα κοράσια εἶχον κάθε στιγμὴν καὶ νέον *καβαλιέρον*. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν προσεφέρετο πλέον νὰ τρέξῃ μὲ τὴν Κλάραν. Τὸ πρᾶγμα ἦτον φανερόν. Τὸ ἔκαναν ἐξ αἰτίας μου. Διὰ νὰ τὴν προσβάλουν. Καὶ ἐκεῖνης μὲν δὲν τῆς ἔμελε διόλου. Ἀλλ' ἐγὼ τόσῳ περισσότερον ἤμην τώρα ὑποχρεωμένος νὰ μὴ τὴν ἀφήσω χωρὶς *καβαλιέρον*. Ἐπειτα, μὲ ὄλην τὴν ἀπόλειαν τῶν χρωμάτων καὶ τῆς ζωηρότητός της, ἡ Κλάρα ἦτον ἡ ὠραιότερα, ἡ χαριεστέρα παγοδρομία. Ἐκεῖνο δὲν ἦτο πλέον παγοδρομία ποῦ ἐκάμαμεν ἡμεῖς. Ἦτο πτῆσις διὰ τοῦ ἀέρος, διὰ τοῦ κενοῦ. Τόσον ἐλαφρά! Τόσον ταχεῖα! . . . —

Καὶ διακοπεῖς ἐπὶ μικρὸν ὁ Πασχάλης, καὶ τρεῖσας διὰ τῆς ὠρχᾶς αὐτοῦ χειρὸς τὸ προσέξον μέτωπόν του, ὡς ἐὰν προσεπάθει νὰ ἀναθερμάνῃ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ:

— Ὅταν ὁ πάγος ἦτο νέος καὶ διαυγῆς ὡς κάτοπτρον, εἶπε, καὶ ἀντηνακλῶντο ἐν αὐτῷ, τόσον πλησίον ἀλλήλων, πετῶσαι αἱ μορφαὶ μας, κ' ἐφαίνετο εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ τὸ γλαυκὸν τοῦ οὐρανοῦ χρῶμα, καὶ ἔβλεπον τὰ λευκά του νέφη ὀπισθοχρωρῶντα ὑπὸ τοὺς πόδας μου, μετὰ τῆς ταχύτητος τῆς πτήσεως ἡμῶν. — Δὲν ἤξεύρω πῶς ἐφούσκωνε πάλιν τὸ στήθος μου, κ' ἐθερμαίνεται καὶ ἀνεπεροῦτο ἡ φαντασία μου! Ἐνόμιζον ὅτι ἐφερόμην μετέωρος, ὑπερθεν τῶν νεφῶν, ὑπερθεν τοῦ στερεώματος, ἐφερόμην ὑπὸ τὰς πτέρυγας οὐρανοῦ Χερουβείμ, μὲ πτῆσιν τόσον ταχεῖαν, τόσον ἡδονικὴν, ὥστε αἱ αἰσθήσεις μου συνήθως ἐμέθυον ἐκ τῆς ἡδονῆς, ἰλιγγίων ἐκ τοῦ τάχους, ἐσκοτιζοντο, ἐλιποθύμουν, μ' ἐγκατέλειπον! Καὶ μόνον ἡ ψυχὴ μου ἐξηκολούθει τότε νὰ πετᾷ, ὡς ἐν ὀνειρῷ, νὰ πετᾷ μετὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐπάνω, ἐπάνω, ἐπάνω, μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Ὑψίστου! Ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπλέτου φωτός, ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῶν θυμιῶντων καὶ ψαλλόντων ἀγγέλων, ἐκεῖ μοὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἐπιπτον γονυκλινῆς πρὸ τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου του, καὶ παρεκάλουν μετὰ δακρῶν τὸν Θεὸν νὰ μὲ παιδεύσῃ ὅσον σκληρότερον ἀξίζω, ἀλλὰ νὰ μὲ δώσῃ μίαν καρδίαν, μίαν νέαν καρδίαν, μὲ τὰ ἀμεταχειρίστα αἰσθηματά της, μίαν καρδίαν καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον, ἀξίαν τῆς Κλάρας, ἀξίαν τῆς καλλονῆς καὶ τῶν ἀρετῶν τῆς Κλάρας! Ἀλλ' ἐκεῖ, ἐφθάγομεν αἰφνης εἰς τὸ ἄκρον τοῦ πάγου, εἰς τὴν ἀπόκεντρον γωνίαν, κ' ἐ-

σταματῶμεν ν' ἀναπνεύσωμεν. Καὶ πάντοτε, πάντοτε, πρὶν εἰσακουσθῆ ἡ δέησίς μου, διεκώπτετο τὸ ὄνειρον! Ἐληγεν ἡ πτῆσις. — Καὶ τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις ἐτόνισεν ὁ Πασχάλης μετὰ τοιαύτης ψυχικῆς ἀγανακτήσεως, ὡς ἐὰν ἦτο βέβαιος, ὅτι ἡ πραγματοποιήσις τῶν δεήσεών του ἀπετύγγανεν ἐκάστοτε μόνον καὶ μόνον διότι ἐτελείωνεν ἡ ἔκτασις τοῦ πάγου, πρὶν φθάσασιν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Θεοῦ οἱ πόθοι τῆς ψυχῆς του.

— Ὅσακις ἐσταματῶμεν, — ἐξηκολούθησε μεθ' ἱκανῆν ὥραν, — ἡ Κλάρα μὲ ἠρώτα περὶ τῆς νήσου μας. Ἐπεθύμει νὰ τῆ περιγράψω τὰς σκηνὰς τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου. Πρὸ πάντων ὁμῶς τῆ ἤρεσκε ν' ἀκούῃ παρ' ἐμοῦ τὰς περιπετειὰς τῆς ζωῆς μου. Νὰ τῆ διηγῶμαι τὰς στερήσεις, τὰς κακοπαθείας, τὰς δυσκολίας καὶ τὰ προσκόμματα, καθ' ὧν εἶχον νὰ παλαίσω, μέχρις ὅτου κατορθώσω νὰ ἐξασφαλίσω τὴν ἐκπαίδευσίν μου. Αὐτὰ τὰ ἤθελε μὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας τὰ ἤκουε μὲ μεγίστην προσοχὴν κ' ἐστέναζε διὰ τὰς ταλαιπωρίας μου, καὶ τῆς ἤρχοντο συνεχῶς τὰ δάκρυα. . . Ἐπειτα τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐλπίδας μου διὰ τὸ μέλλον. — Τί θὰ γείνω; ποῦ θ' ἀποκατασταθῶ; καὶ πότε κ' εὐτυχεῖς, εὐτυχεῖς ὅσοι μὲ περιμένουν—ὅσοι θὰ μ' ἐπανιδούν μετὰ τὴν βεβαιότητα, ὅτι ποτὲ, ποτὲ πλέον δὲν θὰ μ' ἀποχωρισθῶν. . . Καὶ — τί θέλεις νὰ σοῦ λέγω λεπτομερείας, σπαρασσούσας τὴν καρδίαν μου! Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκεῖνης ὁμολογίας περὶ τοῦ *Πετώντος Ὀλλανδοῦ*, εἶναι ἀληθές, ποτὲ δὲν μοὶ εἶπε τίποτε, τόσον φανερά. Καὶ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο ἦτο κυρίως ἀποτέλεσμα τῆς παιδικῆς αὐτῆς ἀφελείας, τῆς εὐθύτητος καὶ ἀνυποκρισίας της, διὰ τὸ ὅποιον τώρα ἐσωτερικῶς ἐντρέπετο καὶ μετενοεῖ. Ἀλλὰ τί τὰ θέλεις. Αἱ συνεχεῖς αὐτῆς μεταπτώσεις ἀπὸ ζωηρότητος εἰς βεβιασμένους, ἀπὸ χαρᾶς εἰς θλίψιν, ἀπὸ γέλωτος εἰς δάκρυα, χωρὶς ἀφορμὴν, χωρὶς αἰτίαν — ἔπειτα ἡ ἀλλαγὴ τῶν χρωμάτων, ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν, αἱ συγκεκομμένα φράσεις, οἱ ἡμιπνιγμένοι στεναγμοί. . . Τὸ πρᾶγμα ἦτο φανερόν. Ἡ κόρη μὲ ἠγάπα. . . Τὸ ἤξευρα — ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου. . .

— Λοιπὸν καὶ σύ. . . ; — Ἠρώτησα φειστικῶς ὅταν ὁ Πασχάλης συνῆλθεν ἐκ τῆς συγκινήσεως, ἣν ἡ ἐξομολόγησις αὐτῆ τῷ ἐπροξένει. — Ἐπὶ πολλὴν ὥραν δὲν ἀπῆντησεν. Ἐπειτα ὑψώσας τοὺς δακρυβρέκτους ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν:

— ὦ! εἶπε μετ' ἀπεριγράπτου πόνου. — Ἐρωτᾷ ἐάν! . . . Ἐάν ποτε Χριστιανὸς ἠγάπησε τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν, ἠγάπησα ἐγὼ τὴν Κλάραν! . . . Ὅσα μᾶλλον τὴν ἐγνώριζον—ἐξηκολούθησεν εἶτα, χαμηλώσας τὸ τε βλέμμα καὶ τὴν φωνήν—τόσῳ πλείονα προτε-

ρήματα ἀνεκάλυπτον ἐν αὐτῇ, τόσῳ βαθυτέραν ἀγάπην ἐν ἐμοί! Ἄλλ' ὅσῳ μᾶλλον ὑψοῦτο κ' ἐμεγαλύνετο ἐκείνη εἰς τὴν ὑπόληψίν μου, ὅσῳ μεγαλητέρα ἦτο ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ περιτρίμματος ἐκείνου μέχρι τοῦ ὁποίου ἐταπεινώσα τὸν ἔρωτά μου, τόσῳ μᾶλλον εὐτελής καὶ ἀνάξιος ἐφαινόμην ἐγὼ ἐνώπιον τῆς Κλάρας τώρα. Φοβοῦμαι δὲν εἰμπορεῖς νὰ ἐννοήσῃς τὴν θέσιν μου ἐκείνην, ὅπως καὶ ἂν σοῦ τὴν περιγράψω. Φαντάσου ἓνα ἔρωτα θερμὸν ὡσὰν τὸν ἥλιον, φωτεινὸν ὡσὰν τὸν ἥλιον, ἄσπιλον ὡσὰν τὸν ἥλιον — τὸν ἥλιον τῆς πρώτης, τῆς παρθένου Δημιουργίας. Ἐ! ὁ ἥλιος αὐτὸς δὲν ἀνέτελλεν ἐπὶ παρθένου γῆς, ἀνυπομόνου καὶ σφριγώσης, ὅπως ἀναδῶση τὸν πρῶτον πλοῦτον τῆς βλαστήσεως αὐτῆς ἀνάλογον καὶ ἰσοδύναμον πρὸς τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν τοῦ φωτός καὶ τῆς θερμότητος ἣν ἐδέχετο. Ἡ καρδιά ἐφ' ἧς ὁ ἔρωσ τῆς Κλάρας ἠκτινοβολεῖ ἦτο χώρα λεηλατημένη, διηρπασμένη, ἐρημωμένη διὰ παντός! Ἐθρομαίνετο, ναί. Ἄλλὰ οὕτως, ὥστε νὰ αἰσθάνεται μετὰ βαθείας καυστηρᾶς θλίψεως, ὅτι, ἐὰν δὲν εἶχε δενδροτομηθῆ δὲν εἶχεν ἀποξηρανθῆ, θὰ ἤκυαζε τώρα ὡς ὁ μᾶλλον εὐώδης, ὁ μᾶλλον ἀνθηρὸς παράδεισος αἰσθημάτων. Ἐφωτίζετο, ναί. Ἄλλὰ — καὶ τοῦτο ἦτο τὸ χειρότερον — μόνον καὶ μόνον ὅπως βλέπη καὶ παραβάλλη τὴν γυμνότητα, τὴν ἀσχημίαν καὶ τὸν ἐξουτελισμὸν τῆς, πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς καρδίας τῆς Κλάρας! Ὡ διατί ἐστάθην τόσον τρελός! τόσον ἀνόητος! Διατί ν' ἀσωτεύσω κ' ἐξουτελίσω τοὺς θησαυροὺς τῆς νεκρᾶς καρδίας μου. Τί καρδιά! Τόσον εὐαίσθητος! Τόσον πλουσία! Ἄλλὰ καὶ τόσον ἀπειρος! — τόσον ἀπρονόητος! Δὲν διεχειρίσθη περιεσκευμένως τὴν δαψίλειαν τῶν αἰσθημάτων, δι' ὧν ὁ Θεὸς τὴν ἐπρόκεισεν! Ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐν αὐτῇ ἀγάπης τὴν ἐπέιξεν ἡ πλημμύρα τὴν ἐστενοχώρει! Εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐκχειλίση, νὰ ἐλαφρυνθῆ. Καὶ ὅταν προῆλθεν ἐνώπιόν τῆς ἡ πρῶτον ἐκείνη κόρη, δὲν ἠρώτησε, δὲν ἐσκέφθη νὰ κάμῃ οἰκονομίαν. Οἰκονομίαν! Καὶ ἦτο δυνατόν; Ἐπίστευεν ὅτι ἠγαπάτο. Ὅσῳ περισσότερα ἔδιδε, τόσα περισσότερα θὰ ἐλάμβανεν. Καὶ μετήγγισα λοιπὸν ὅλους, ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῶν αἰσθημάτων εἰς τὴν εὐτελεῖ τῆς καρδίας, εἰς τὸ ἀνάξιον, τὸ ῥυπαρὸν ἐκείνο σκεῦος, διὰ νὰ λάβω . . . ἀτιμίαν, ἐξουθένωσιν! Ἐθεοποίησα τὴν ταπεινώσιν, ἐλάτρευσα τὴν ἀσχημίαν! Τώρα τί ὑψηλὸν νὰ σκεφθῶ πλέον διὰ τὴν Κλάραν, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἐξηυτέλισα προσκεφθεὶς δι' ἐκείνην; Τί ὠραῖον, τὸ ὅποιον νὰ μὴ προσηχημίσθη συγχρωτισθὲν μετ' ἐκείνης; Οὐδὲν, οὐδὲν μοὶ ὑπελείφθη πλέον ἢ ἱερὸν, ἢ ὄσιον, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἐβεβηλώθη προαφιερωθὲν εἰς ἐκείνην! . . . Τὴν δὲ Κλάραν τὴν ἠγάπων

— Ὡ, τὴν ἠγάπων! Τὴν ἐλάτρευον, ὅπως τὸν Θεὸν μου! Καὶ διὰ τοῦτο ἴσα ἴσα δὲν εἰμποροῦσα ν' ἀσθεύσω πρὸς αὐτήν, νὰ τὴν προσβάλω. Οὐδ' εἰς τὸν ἀπώτερον φίλον του δὲν προσφέρει κανεὶς ἄνθη πεταλορροήσαντα, ποδοπατηθέντα. Εἰς τοὺς Θεοὺς ὅμως, εἰς τοὺς Θεοὺς προσφέρουσι μόνον τὰς ἀπαρχὰς, τὰς τελείας, μόνον τὰ ἐκλεκτὰ καὶ ἀνέπαφα. Πῶς εἰμποροῦσα λοιπὸν ἐγὼ νὰ προσφέρω εἰς τὴν Κλάραν καρδίαν μεταχειρισμένην, αἰσθημάτων τετριμμένα: Νὰ δεχθῶ ἀγάπην, ὁμοίαν μετὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ προσφέρω ὡς ἀντάλλαγμα τ' ἀποφάγια, τ' ἀποπλύματα τῆς . . .

Καὶ ὁ Πασχάλης με ἠτένισε προκλητικῶς καὶ ἀποτόμως, περιμένων τὴν ἀπάντησίν μου. Ἐγνώριζον ὅτι ὁ ἐμπαιχθεὶς καὶ τοῦτ' αὐτὸ βεβηλωθεὶς ἐκείνος ἔρωσ του, ὅσον σφοδρὸς καὶ φλογερὸς ἦτο, τόσον ἦτον ἀγνὸς καὶ εἰλικρινής. Ἐγνώριζον τὴν χρηστούθειαν αὐτοῦ, καὶ κάποτε καὶ τὸν ἐπέιραζον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς σεμνότητός του. Ἄλλ' ἡ ἀποκαλυπτομένη σημερον ἐνώπιόν μου πρωτοφανῆς ἠθικὴ αἰσθηρότης, οἱ περὶ ἐμοῦ φόβοι του, ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἐννοήσω τὴν ἐνώπιον τῆς Κλάρας θέσιν του, ὅπως καὶ ἂν μοὶ τὴν παρίστα, μ' ἔκαμν, ἀγνοῶ πῶς, νὰ αἰσχυρῶ αὐτὸς ἑμαυτὸν, νὰ μὴ γνωρίζω τί ν' ἀποκριθῶ. Τὸ πρᾶγμα ἤλθεν ἄλλως τε τόσον ἀνεπιπίστως. Ὅταν, ἀποφασίσας νὰ μοὶ ἀνοίξῃ τὴν καρδίαν του, ἤρχησε προομιολογούμενος μετὰ τόσης θλίψεως, τόσης ἀπελπίσεως, ἠτοιμάσθη ν' ἀκούσω εὐθὺς ἀμέσως φοικτόν τι, καταπληκτικόν τι. Εἶχον λησμονήσει πρὸς στιγμὴν τὸν χαρακτῆρά του. Πρὸς ἠθικὴν τοῦ Πασχάλη παραχόρδισιν δὲν ἐχρειάζοντο πολλὰ πράγματα. Συγκρούσεις αἰσθημάτων, ὅσον ἀσήμαντοι καὶ ἂν ἦσαν κατὰ τὰς ἰδέας ἡμῶν τῶν ἄλλων, ἐπροξένουν ἀνεκὰθεν τρομερὰν ἀναστάτῳσιν ἐν τῇ ἔδικῃ του ψυχῇ. Καὶ ναί μὲν, ὅπως συμβαίνει εἰς πολλὰς νευρικὰς κράσεις, ἡ ἔξαψις τῷ ἐπήρχετο ἀστραπηδόν, ὡς δι' ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος. Ἄλλὰ παρ' αὐτῷ ἡ ἐκπυροσκόρησις δὲν ἐπηκολούθει στιγμιαία, ἡ συγκίνησις δὲν παρήρχετο, ὡς ἀποτέλεσμα κενοῦ καὶ ἀσκόπου πυροτεχνήματος.

Ἐπειτα, τίποτε τοιοῦτον δὲν κατηνάζετο ἐν αὐτῷ διὰ τοῦ χρόνου ἀπ' ἐναντίας ἐπετεινετο. Ἄλλ' ἐπετεινετο ὑπόουως καὶ ἀοράτως, ἀνακυκλούμενον εἰς τὴν διανοίαν του, καὶ ἰσχυροποιούμενον πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ διαλεκτικῆς περὶ τὸ σκέπτεσθαι μεθόδου. Οὕτως ὥστε κυρίως οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προῖδῃ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα δυσαρμονίας τινὸς αἰσθημάτων τοῦ Πασχάλη, μόνον ἐπὶ τῆς κοινῆς βασιζόμενος ψυχολογικῆς ἐμπειρίας. Ἐνοσῆται λοιπὸν τὸ εἶδος τῆς ἀμυχανίας, εἰς ὃ μετ' ἠγάγεν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη τροπὴ μετὰ τῆς ἰδιαζούσης διαλεκτικῆς του. Τὰ ἐπιχειρήματα

κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του δὲν ἦσαν γέννημα τῆς στιγμιαίας συγκινήσεως. Ὁ Πασχάλης ἐπανελάμβανεν ἔτι ἀπαξ διὰ ζώσης φωνῆς ὅ,τι μυριάκις ἴσως ἐζύγισε καὶ ἀνελογίσθη σιγηλὸς καὶ καθ' ἑαυτόν. Περί τούτου ἔπρεπε νὰ ἤμαι βέβαιος. Ἐὰν ἐφαίνοντό πως ἐλλιπῆ, ἐὰν τὰ ἐξέφερε πάντοτε ἐνδεδυμένα συγκεκριμένας μορφᾶς, τοῦτο προήρχετο ἴσα ἴσα ἐκ τοῦ ὅτι ἐλάμβανεν σποραδικῶς καὶ καθ' ἑκλογὴν ἐκ μίας πολλῶν λογικωτέρας καὶ τελειωτέρας συλλογιστικῆς ἀλύσεως μόνον ἐκείνους τοὺς κρίκους, δι' ὧν ἐνόμιζεν ὅτι θὰ καθίστα τὴν θέσιν του καταληπτὴν εἰς ἐμὲ εὐχερέστερον. Περιττὸν νὰ εἴπω, ὅτι δὲν τὸ κατώρθωσεν ὅσον ἐπεθύμει. Οὐδὲ διέλαθε τοῦτο τὸν Πασχάλην. Διότι, ὅταν εἶδεν εἰς πόσῃ ἀμηχανίᾳ μὲ περιήγαγον οἱ λόγοι του, δὲν ἐπερίμενε πλέον νὰ τῷ ἀπαντήσω ἄλλὰ χαμηλώσας πάλιν τὴν φωνὴν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς :

— Ἀπηνούμην, εἶπε, τὴν γλυκυτέραν, τὴν αὐλοτέραν εὐδαιμονίαν, ἣν θνητὸς ἠδύνατο νὰ ὀνειρευθῆ ποτὲ ἐν τῷ κόσμῳ — ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γείνη. Ἀφοῦ δὲν ἤμην ἄξιος, δὲν εἶχον στέγην νὰ ὑποδεχθῶ τὸν Θεόν μου, ἔπρεπε νὰ ἐκχωρήσω τῆς ὁδοῦ του. Ἐπρεπε ν' ἀποφύγω τὴν συναναστροφὴν τῆς Κλάρας. Ἡξέυρεις τὴν δύναμιν τῆς βουλήσεώς μου. Μῆνας ὀλοκλήρους δὲν ἐπάτησα εἰς τὴν οἰκίαν των δὲν τὴν εἶδον. Ὁ γέρον παρεπονέθη ἐπανειλημμένως, ὡς ἦτον ἐπόμενον, ἀλλὰ — τὸ λέγω μετ' αἰσχύνης — κατέφυγα εἰς ψεύδη. Καὶ τότε μὲ τὴν μίαν, πότε μὲ τὴν ἄλλην πρόφασιν, τὸν ἀπέφευγον, μέχρι ὅτου, βαρυνθεὶς μὲ παρήτησε, καὶ δὲν μοι ὠμίλει πλέον. Ἡ δυστυχία μου τώρα ἦτο φοβερά. Ἡ ὁδὸς ἡ ἀγούσα πρὸς τὴν Κλάραν ἐκλείσθη ὑπὸ τῆς ἰδίας μου χειρὸς κ' ἐκλείσθη διὰ παντός! Τὸ τί ὑπέφερα κατὰ τὸ μακρὸν μακρὸν ἐκεῖνο διάστημα εἶναι ἀπερίγραπτον. Εἶχον ἐπιβάλει εἰς τὴν βούλησίν μου περισσότερον, παρ' ὅτι ἡ σταθερότης αὐτῆς ἐπεδέχετο. Εἶχον ὑποβάλει ἑμαυτὸν εἰς θυσίαν ὑπεράνθρωπον, ἀνωτέραν παντός ἡρωϊσμοῦ. Μίαν ἡμέραν λαμβάνω ἀφνης ἐν γράμμα. — Τὸ ἐπερίμενον : ἦτον ἀπὸ τὴν Κλάραν.

Καὶ ὁ Πασχάλης ἔθηκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας, διὰ νὰ μοι δεῖξῃ ἴσως ποῦ εὐρίσκεται τὸ γράμμα ἐκεῖνο, ἀλλ' ἴσως καὶ διὰ νὰ βεβαιωθῆ ὅτι εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὴν θέσιν του. Ἐπειτα λαβὼν τὴν συγκοπεῖσαν ἀναπνοὴν του :

— Δὲν ἔλεγε τίποτε μέσα, εἶπε, τίποτε! Οὔτε ὅσα μὲ εἶπε κατὰ τὸν πρῶτον ἐκείνον ὑπαιμιγμόν, μὲ τὸν *Petwarta Ollardon* τοῦ Βάγνερ. Ἀλλ' ἐγὼ ἀνεγίνωσκον πολλὰ, παρὰ πολλὰ. . . Αἱ λέξεις ἦσαν ποτισμέναι μὲ δάκρυα. — Διὰ τὴν μητέρα τῆς τάχα, τὴν νεκρὰν τῆς μητέρα. Τὴν ἐπόθει, μοι ἔγραφεν. Ἐπόθει νὰ ἐνωθῆ μετ' αὐτῆς — εἰς τὸν οὐρανόν!

Ἐπὶ γῆς δὲν εἶχε κανένα φίλον. — Ἀφότου ἔπαυσε νὰ μὲ βλέπῃ κ' ἐμὲ — κανένα! Ἦνωσα τὰ δάκρυά μου μὲ τὰ ἰδικά της ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης· ἐκλαυσα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ δὲν ἀπῆντησα. — Ἐγραψα, δὲν σὲ λέγω, ἔγραψα μίαν ἀπάντησιν, ἀλλὰ τὴν ἔκλαυσα. Ἐπειτα ἔγραψα μίαν ἄλλην, καὶ τὴν ἐπῆγα εἰς τὸ ταχυδρομεῖον. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν ἐκρατήθην, δὲν τὴν ἔρριψα εἰς τὸ κιβώτιον. Τὴν ἐξέσχισα. Εἶχον ἓνα τρομερὸν κεφαλόπονον ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸ ἐσπέρας, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐβγήκα νὰ πάρω ὀλίγον ἀέρα. Ἦμην ὡσάν τρελὸς, ἀλλ' ὅμως ἐσκέφθην καὶ δὲν ἐπῆγα εἰς τὸν κοινὸν περιπάτον. Ἦτο πιθανὸν νὰ συναντηθῶμεν. Ἐξῆλθον ἔξω τῆς πόλεως, ἐπῆρα ἓνα ἔρημον δρόμον — δὲν ἤξευρα καλὰ καλὰ ποῦ ἐπήγαινα. Ἐκεῖ — νομίζεις ἦτο μία μυστικὴ ἀνταπόκρισις! Μία ὑπερφυσικὴ συνεννόησις τῶν καρδιῶν! — μ' ἐκυρίευσεν ἓνας φλογερὸς, ἓνας ἀκατάσχετος πόθος νὰ ἰδῶ τὴν Κλάραν. Νὰ τὴν ἰδῶ κἂν ἀπαξ ἔτι, καὶ ὕστερα ν' ἀποθάνω. Ἦτον ἀδύνατον νὰ προχωρήσω. — Καλλίον νὰ ἐπέστρεφον ὅπισσα! — Ἀλλ' ὄχι, ὁ νοῦς ἐνίκησεν· ἡ βούλησις ἐθριαμβεύσεν ἐκ νέου. Ἐξηκολούθησα τὸν δρόμον μου. Ἀλλὰ μόλις ἔκαμα πέντε βήματα — καὶ ἰδοὺ ἡ Κλάρα ἐμπρὸς μου! Ἡ Κλάρα — ὄχι! Τὸ φάσμα τῆς! Ἡ σκιά τῆς! Τόσον ἦτον ὠχρά! Τόσον παρηλλαγμένη! Πῶς εὐρέθη ἐκεῖ; καὶ διατί; Δὲν γνωρίζω. Ἀλλὰ, ἀπὸ τότε νομίζω, μοῦ ἐπανερχεται ὁ σφοδρὸς ἐκεῖνος πόθος, ἀπαράλλακτα καθὼς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ ὁσάκις μὲ κυριεύσῃ — ὅπου καὶ ἂν ἤμαι, ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῶ, — φρικτῶ ἐνῷ σοὶ τὸ λέγω! — ἡ Κλάρα παρουσιάζεται ἐμπρὸς μου! Ἡ Κλάρα — ὄχι! Τὸ φάσμα τῆς! Ἡ ψυχὴ τῆς! . . . Ἐν τούτοις ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἦτον ἡ Κλάρα. Δὲν ἐπρόφθασα νὰ τὴν ἰδῶ, καὶ τὴν εἶχον λιπόθυμον — εἰς τὰς ἀγκάλας μου! . . .

Πολλὴν ὥραν δὲν ἐμείναμεν μαζὶ — ἐπανήρχισε λέγων ὁ Πασχάλης, ἀφηρημένος ἔτι ἐκ τῶν σκέψεων εἰς ἅς αἱ ἀναμνήσεις ἐκείναι τὸν ἐβύθισαν. — Ὅχι, δὲν ἐμείναμεν πολλὴν ὥραν. Καὶ ὅμως, ὅταν ἐσκέφθην περὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὰ ἴδια, ἦτον ἀργά, πολὺ ἀργά. Εἶχεν ἀνατελεῖ πρὸ πολλοῦ ἡ σελήνη, χωρὶς νὰ τὴν παρατηρήσωμεν. Εἶχομεν εἰσέλθει εἰς τὸ πλησίον δάσος, κ' ἐκαθήμεθα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ κορμοῦ ἐνὸς ἀποκοπέντος δένδρου, πλησίον τοῦ μικροῦ καταρράκτου, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ λειβαδίου. Ὅταν ἠγέρθη καὶ τὴν περισκόπησα εἰς τ' ὀμιγλῶδες τῆς σελήνης φῶς, διέκρινα ἐν ἀποστάσει τὸ μελανὸν ἀνάστημα ἐνὸς ἀτόμου, τὸ ὅποιον μᾶς παρεμόνευεν ἐκεῖ, ὡς ἀκίνητος σκιά, μᾶς εἶχε παραμονεύσει καθ' ὅλον τὸ διάστημα, καὶ ὡς σκιά σιγηλὴ μᾶς παρηκολούθησε μέχρι τῆς πό-

λεως. "Όταν εισήλθομεν εἰς τὴν πρώτην φωτισμένην ὁδὸν, μᾶς ἐπλησίασε καὶ ἀπέσπασε τὸν βραχίονα τῆς Κλάρας ἀπὸ τοῦ ἐδικοῦ μου. Ἦτον ἡ συγγενής, ἡ σύντροφος τῆς Κλάρας. Τότε ἐνόησα, ὅτι ἡ κόρη δὲν εἶχεν ἐξέλθει μόνη. . . ὅτι. . . — Καὶ ὁ Πασχάλης, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ καθίστατο βαθυηδὸν ἀσθενῆς καὶ ἀσθενεστέρα, ἐσιώπησεν ἐνταῦθα, ὡς σιωπᾶ τὸ ἀσθενὲς παιδίον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἱστορίας του, ἠδέως ἀποκοιμώμενον. Ὁ Πασχάλης δὲν ἀπεκοιμήθη, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν, οἱ ἐλαφροὶ σπασμοὶ τῶν μυῶν τοῦ προσώπου, αἱ ἀνεπαίσθητοι συστολαὶ καὶ διαστολαὶ τῶν γειλέων αὐτοῦ, ἐμαρτύρουν προδήλως, ὅτι αἱ γλυκεῖαι συγκινήσεις τῆς συναντήσεως ἐκείνης παρήλαυνον ἔτι ἀπαξ πρὸ τῆς θλιβεραῦς αὐτοῦ ψυχῆς, ὡς ἐν ἡδυτάτῳ ὄνειρῳ.

— Ἦμην ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος! — Εἶπεν εἶτα, βαθέως ἀναστεναῖζας. — Ὁ εὐδαιμονέστατος καὶ συγχρόνως ὁ ἀθλιώτατος! . . . Ἐνόσφ εἶχον τὴν Κλάραν παρ' ἐμοί, ἐνόσφ τὴν ἔβλεπον, τὴν ἤκουον, ἤμην κυριευμένος ἀπὸ ἐν εἶδος γλυκειᾶς μέθης, μαγικῆς ἐκστάσεως. Ἦσθανόμην ἐμαυτὸν ἀλλότριον τοῦ κόσμου, ὑπεράνω τοῦ κόσμου. Δὲν ἐσκεπτόμην τοὺς διέποντας αὐτὸν ἠθικοὺς νόμους. Δὲν ἐφρόντιζα. Ἄλλ' ὅταν ἀπεχωρίσθην, ὅταν εὐρέθην εἰς τὸ δωμάτιόν μου κατὰ μόνας, τότε ἐσυλλογίσθην τί ἐπραῖα, καὶ μοι ἐφάνη ὅτι ὄνειρευθεὶς ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Παραδείσου, ἀφυπνιζόμεν ἐν τῇ σκοτίᾳ τῆς Κολάσεως. Ἐκαστον φίλημα ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς παρθένου μοι παρίστατο τώρα, ὡς φρικτὴ ἱεροσουλία. Καὶ μόνη ἡ ἀνάμνησις τῆς περιπτύξεως αὐτῆς μὲ ἀπετέφρωνεν, ὡς ἡ φλόξ τὸ ἀπεξηραμένον φρύγανον! Ἦτον ὡς ἐὰν ἐβεβήλωσα τ' ἄγια, ἐμόλυνα τὰ ἱερά! — Ἐγὼ, ἁμαρτωλὸς καὶ ἀκάθαρτος! Πῶς θὰ μ' ἐμυσάττετο ἡ ἀγνή ἐκείνη κόρη, ἐὰν ἐγνώριζε μὲ τί ἄνθρωπον ἔχει νὰ κάμῃ! Καὶ ποῦ ἔμεινε λοιπὸν ἡ ἀνδρική μου ἀπόφασις νὰ μὴ ἀσεβήσω εἰς τὴν Κλάραν; Καὶ ποῦ ἔμεινεν ἡ ἠθικὴ; Πρέπει νὰ ἐξομολογηθῶ! Πρέπει νὰ τῇ ἀποκαλύψω: Ὁ Ἔρωσ, ὃν νομίζει πρωτογενῆ καὶ πρωτότυπον, εἶναι βεβιασμένη ἀντιγραφὴ, εἶναι ἡ ἡχὴ μόνον τοῦ ἀληθινοῦ, ὅστις ἐσπαταλήθη ὅπου δὲν ἔπρεπε! — Καὶ ἐκάθησα λοιπὸν, καὶ ἔγραψα μίαν ἐπιστολήν, μίαν μακρὰν ἐπιστολήν. Καὶ τῇ τὰ εἶπον. Καὶ τῇ εἶπον τὸ διατί, καὶ τῇ ἔδωκα νὰ καταλάβῃ, ὅτι ἄνθρωπος ὡς ἐγὼ, οὐχὶ ἀγάπησεν ἦτον ἄξιος ἐκ μέρους τῆς, ἀλλὰ ἀπεφρονήσεως καὶ ἀποστροφῆς. Ἄλλ' ὅταν ἐσφράγισα τὴν ἐπιστολήν, ἐνθυμήθην, ὅτι ἐλησμόνησα τὴν ψυχικὴν τῆς Κλάρας ἀγαθότητα, τὴν ἐπιεικειαν καὶ ἀνεξικακίαν τῆς ἀπείρου, τῆς παιδικῆς αὐτῆς καρδίας. Καὶ ἐσκέφθην ὅτι μεθ' ὅσα καὶ ἂν κατηγόρησα τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἡ Κλάρα θὰ μὲ συγχωρήσῃ. Χά-

ριν τοῦ πρὸς ἐμὲ ἔρωτός τῆς, θὰ μὲ συγχωρήσῃ. Καὶ ἂν μὲ συνεχώρῃ — Ὡ! ἂν μὲ συνεχώρῃ. — Ἀνάθεμα τὴν στιγμήν ποῦ μοῦ ἐπῆλθεν ἡ ἀπάνθρωπος ἰδέα! — Ἐσυλλογίσθην, ὅτι, ἂν μὲ συνεχώρῃ, ἂν ἐξηκολούθει νὰ μὲ ἀγαπᾷ, ἐν γνώσει τῆς ἠθικῆς ἐκείνης ταπεινώσεώς μου, θὰ ἐγίνετο μέτοχος αὐτῆς, θὰ ἐξηυτελιζέτο καὶ αὐτὴ ἡ ἰδέα. Καὶ τότε τὸ ἰδανικὸν ἐκεῖνο ὕψος, ἐφ' οὗ μέχρι τοῦδε τόσον εὐλαβῶς προσητένιζον τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας μου, θὰ ἐξέλιπεν. Ὁ πρὸς αὐτὴν ἔρωσ μου θὰ ἐμειοῦτο! — Καὶ ἐξέσχισα τὴν ἐπιστολήν! Καὶ τὴν ἔκαυσα! !

[Ἐπιτεταὶ συνέχεια].

G. M. ΒΙΖΗΝΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Τὰ Χριστούγεννα ἐν Γαλλίᾳ. — Παραγωγή τῆς λέξεως Νοῒ. — Πρώτη καθιέρωσις τῆς ἑορτῆς τῆς γεννήσεως. — Προσδιορισμὸς τῆς 25 Δεκεμβρίου ὡς ἡμερομηνίας τῆς γεννήσεως. — Λόγοι ἀγαθόντες εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς χρονολογίας ταύτης. — Ἡ ἐν Ῥώμῃ πανηγυρὶς natalis dies τῶν αὐτοκρατόρων μεταπραπέσα ἐντελῶς εἰς πανηγυριν τῶν Χριστουγέννων. — Ἡ διὰ σκηρικῶν παραστάσεων ἱεροτελεστία τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεσαιῶνος. — Ἐθίμα καὶ ἔξεις ὑπάρχουσαι σήμερον κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Νοῒ ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Σουηδίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. — Ἡ παραμονὴ τοῦ νέου ἔτους καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἀθύρματα. — Ἡ βιομηχανία τῶν ἀθυμάτων ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. — Νέα ἠλεκτροκίνητα καὶ ἠλεκτροφῶτα τοῦ Gustave Trouvé ἀθύρματα καὶ ἀδαμάντινα κοσμήματα.

Ἡ πόλις τῶν Παρισίων, ὡς πάντοτε, ἐώρτασε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὰ Χριστούγεννα ἐν μέσῳ μεγίστης καὶ γενικῆς εὐθυμίας.

Νοῒ οὐ μόνον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ Γαλλίᾳ εἶναι μία τῶν μεγαλειτέρων ἑορτῶν ἢ μᾶλλον ἡ μεγαλειτέρα τοῦ ἔτους. Ἡ λέξις Νοῒ περικλείει τὴν χαρὰν τῶν παιδίων, τὴν εὐθυμίαν καὶ τὰς διασκεδάσεις τῶν νέων, τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὰς συγκινήτικὰς τῶν γερόντων ἀναμνήσεις, τὴν ἀγαλλίασιν τέλος καὶ εὐφροσύνην τῆς οἰκογενείας.

*
* *

Παρ' ἡμῖν ἡ ἑορτὴ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ δὲν διετήρησε τὴν αὐτὴν ἔξοχον σημασίαν, ἢν παρὰ τοῖς δυτικοῖς. Ἡμεῖς ἔχομεν παρομοίαν δημοτελεῖ ἑορτὴν περίπου τὴν Ἀνάστασιν. Παρὰ δυτικοῖς ὅμως ἡ ἑορτὴ αὕτη, ἥτις παρ' ἡμῖν διέρχεται ἐν θρησκευτικῇ εὐλαβείᾳ καὶ γαλήνῃ, εἶναι ἡ μεγαλειτέρα, ἡ σπουδαιότερα τῆς θρησκείας αὐτῶν.

Ἄλλοτε δὲ εἶχε τοσαύτην σημασίαν, καὶ τοιαύτη χαρὰ καὶ διασκεδάσις τοῦ λαοῦ ἐν αὐτῇ περιεκλείετο, ὥστε ἡ λέξις Νοῒ κατήντησε νὰ